

Снегір'ова Валентина Василівна,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних
меншин і зарубіжної літератури,
Інститут педагогіки НАПН України

ЧИТАЦЬКА КОМПЕТЕНЦІЯ РОЗУМІННЯ ТЕКСТУ ТА ЇЇ ОЦІНЮВАННЯ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ

Читання як базовий компонент освіти входить до складу наскрізних умінь, задекларованих у Концепції Нової української школи (2016), Державному стандарті (2020), де фігурує як читання з розумінням, «що передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного» [1, с. 5], у сукупності знань, навичок і вмінь, що постійно розвиваються, вдосконалюються упродовж життя в різних ситуаціях діяльності та спілкування. Процеси розуміння прочитаного підлягають оцінюванню у форматі міжнародного оцінювання результатів навчання PISA. Ці положення зумовлюють перехід на вимірювання результатів освіти за новими критеріями, що характеризують діяльнісно-результативну освіту.

Читацька компетенція розуміння тексту активно розроблялася академіком Савченко О. Я., зокрема в її підручнику для 2 класу [2] впроваджено когнітивний і комунікативний підходи до розвитку читацької діяльності школярів. Когнітивний підхід реалізовано через відтворення учнями послідовності подій у прочитаному; визначення структури твору; перекладу тексту з метою пошуку відповіді на поставлене запитання тощо. Комунікативний підхід до читання показано через завдання, які передбачають діалогічну взаємодію читача з текстом. Завдання спрямовано на сприймання і усвідомлення художніх образів, засобів увиразнення (порівнянь, метафор, епітетів, повторів тощо). Молодші школярі навчаються визначати структурні елементи тексту з допомогою опорних схем, які є у підручнику, згодом опановують розгортання сюжету твору, перебіг подій, ситуацій і переходять з репродуктивного рівня читання на особистісний, що сприяє оцінюванню тих чи інших подій, героїв.

Наступність і перспективність у реалізації наскрізних умінь Державного стандарту відображено в підручниках для основної школи, зокрема із зарубіжної літератури [3]. Пропоновані у підручнику запитання та завдання ведуть читача від безпосереднього сприйняття твору до поглибленого, створюють сприятливі умови для набуття досвіду занурення в художній текст, розвивають вміння вести діалог із текстом, коментувати його фрагменти, висловлювати власні думки та враження від прочитаного. На початку аналізу школярам пропонується самим поставити запитання про те, що залишилось незрозумілим. Усе це організовує і підтримує автор підручника як досвідчений, творчий читач знову ж таки з допомогою захопливих, часом провокативних завдань і запитань.

Окремо варто сказати про характер і види завдань з літератури. Це, насамперед, різні види читання і переказу; коментування, використання евристичних і проблемних завдань, компетентнісних завдань і задач; завдання

для співпраці (групова і парна робота, інсценування, виконання проєктів, дискусії), різні види структурування та візуалізації інформації; створення власних текстів і медіатекстів. Ці завдання корелюють з вимогами до результатів навчання, подані в Держстандарті через наскрізні вміння: читання з розумінням, критичного мислення, висловлення та обґрунтування власної думки в усній і письмовій формі, різних форм навчальної взаємодії тощо.

Стандартні наскрізні вміння, на нашу думку, є основою оцінювання результатів навчання, виконують роль критеріїв формульованого оцінювання. На уроках літератури найважливішими є критерії оцінювання результатів читання учнів. На їх основі розробляються рівні розуміння тексту. Нами розроблено *критеріальну модель оцінювання результатів читання*, яка корелює з таксономією Б. Блума, де кожна категорія навчальних цілей – знання, розуміння, використання, аналіз, синтез, оцінювання – розкривається через відповідну систему дій, а також з міжнародною шкалою оцінювання читання PISA, що має рівневий підхід до виявлення та подання результатів навчання.

Таблиця 1

Критеріальна модель оцінювання результатів читання

Рівень розуміння тексту (шкала PISA)	Рівень когнітивних цілей (за Блумом)	Критерії оцінювання
загальне розуміння	знання розуміння використання	вміння - визначати тему та основну думку тексту - встановлювати причинно-наслідкові зв'язки - знаходити різницю у двох чи більше текстах /порівнювати зміст текстів; - відрізнити основну інформацію від другорядної
виявлення інформації	знання розуміння використання	вміння - читати текст (вибірково, виразно, за ролями згідно із поставленим завданням) - визначати особливості його будови - знаходити потрібну інформацію - співвідносити інформацію, укладену в тексті, з особистим досвідом
інтерпретація тексту	використання, аналіз, синтез	вміння - робити висновки щодо змісту тексту;

		<ul style="list-style-type: none"> - коментувати фрагменти тексту, емоції та вчинки героїв; - знаходити аргументи, що підтверджують думки / висловлювання; - пояснювати назву тексту
рефлексія щодо змісту	аналіз, синтез, оцінка	вміння <ul style="list-style-type: none"> - розрізняти об'єктивну та суб'єктивну інформацію; - пов'язувати інформацію з фактами/подіями реальної дійсності; - виявляти важливі деталі тексту для ілюстрування власного розуміння прочитаного - вести діалог, дискусію; - аргументувати свою точку зору
рефлексія щодо форми	аналіз, синтез, оцінка	вміння <ul style="list-style-type: none"> - виявляти іронію, гумор, різні відтінки смислу, виражені словом, різну підтекстову інформацію; - добирати мовні засоби, виявляючи творчу індивідуальність

Оцінювання з використанням критеріїв дозволяє зробити цей процес прозорим та зрозумілим. Критерії сприяють об'єктивності оцінювання.

Критерії можуть бути підготовлені вчителем чи за участю учнів. Спільна розробка критеріїв (вчитель – учні) формує в учнів позитивне ставлення до оцінювання та підвищує їхню відповідальність за досягнення результату.

Роботи учнів необхідно оцінювати лише відповідно до розроблених критеріїв. Зміст критеріїв має бути зрозумілим учням та батькам, тобто викладений зрозумілою та доступною мовою. Критерії оцінки необхідно довести до відома учнів (розташувати на стендах, на навчальній дошці, у робочому зошиті учнів). Ознайомлювати учнів із критеріями оцінки необхідно перед виконанням завдання.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannyaderzhavnihstandartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
2. Савченко О.Я. (2019). Українська мова та читання : Підручник для 2 класу ЗЗСО (у 2-х частинах). Частина 2. К.: УОВЦ «Оріон», 144 с.
3. Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л.М., Снегірьова В.В. (2022). Зарубіжна

література. Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти.
Київ: Освіта, 160 с.